

Motion till riksdagen

1989/90:So312

av Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c)

Åtgärder för att begränsa tobaksbruket

Tobaken är liksom alkoholen orsak till synnerligen stora folkhälsoproblem. 12 000 svenskar dör varje år av tobaksrök har NTS, nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar, rapporterat. Det innebär att vart sjätte dödsfall i vårt land orsakas av tobaksrelaterade sjukdomar. Ingen annan känd ohälsosfaktor i vårt samhälle är så allmänt accepterad och medför sådana hälsokonsekvenser som tobaksbruket.

Mot bakgrund av tobakens skadeverkningar är det anmärkningsvärt att samhällets insatser för att begränsa tobaksbruket inte är betydligt mer omfattande. Med hänsyn till att statens intäkter på tobaksskatten är drygt fem miljarder kronor är det också anmärkningsvärt att anslagen för upplysning m.m. om tobakens skadeverkningar endast uppgår till 2–3 milj. kr.

Vi har de två senaste åren begärt (motionerna 1987/88:So472 och 1988/89:So418) att ett samlat program borde utarbetas för att begränsa tobaksbruket. Dessa motioner har avslagits (SoU 1987/88:19 och SoU 1988/89:14). Däremot bifölls 1988 (LU 1987/88:13) vår motion 1986/87:L709 med krav på utredning om annonsförbud för tobaksvaror.

Vi vill nu åter ta upp frågan om ett samlat program eller samlade åtgärder för att begränsa tobaksbruket, varvid bland det viktigaste måste vara att kunna hindra att den unga generationen blir rökare.

Som framhållits i olika sammanhang råder det inte längre någon tvekan om att tobaksrökning är det mest cancerframkallande ämnet i vår miljö. Det har blivit allt mer klarlagt att det inte endast är de som själva röker som drabbas utan även i mycket hög grad de som utsätts för passiv rökning.

På cancerkongressen i Budapest 1986 hävdade exempelvis den framstående cancerforskaren Richard Doll att mellan 25 och 30 % av all lungecancer hos personer som inte rökt har samband med passiv rökning.

En enig kår av cancerläkare anser att det som mest skulle minska dödligheten i cancer vore en minskad tobakskonsumtion.

Vi vill även erinra om att gravida kvinnors rökning är till skada för fostret.

Tandläkarna har även börjat engagera sig i tobaksfrågan, sedan de bland sina patienter ser hur rökarna i större utsträckning än andra har problem med muntorrhet, dålig andedräkt och tandlossningssjukdomar samt ökad benägenhet för karies.

En ryggsforskare har visat att en kärlsammandragning som följer av rök-

ning får stora konsekvenser för diskarnas elasticitet, vilket leder till ryggbesvär.

Den medicinska kunskapen har visat att passiv rökning skadar så mycket att det i många fall godkänns som arbetsskada.

Anslag för upplysning

Med hänsyn till sambanden mellan tobaksbruk och hälsorisker är det självklart att betydande delar av våra sjukvårdsresurser tas i anspråk för tobaksrelaterade sjukdomstillstånd. Tobaksbrukets hälsoeffekter leder även till andra former av samhällsekonomiska förluster på grund av produktionsbortfall orsakat av sjukfrånvaro från arbetet, förtidspensionering och för tidig död. Enligt beräkningar som gjorts av Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi, IHE, medför de röningsrelaterade produktionsförlusterna en årlig minskning av Sveriges BNP med mer än 4 000 miljoner kronor. Mot bakgrund av tobakens skadeverkningar finner vi det förvånande att samhällets insatser för att begränsa tobaksbruket är så anmärkningsvärt små.

Vad gäller medel för upplysning och andra åtgärder för att minska tobaksbruket vill vi erinra om att statens inkomster av tobaksskatt beräknas till 5 100 milj. kr. under kommande budgetår. Anslag för åtgärder mot tobakens skadeverkningar ingår i socialdepartementets huvudtitel E 13 Bidrag till hälsoupplýsning. Detta anslag föreslås i budgeten uppgå till endast 6 764 000 kr. I hur stor del av detta belopp som avses för åtgärder riktade mot tobaksbruket kan inte utläsas i budgetpropositionen, men uppenbarligen utgör den delen av anslaget endast 2 å 3 milj. kr. eller cirka en halv promille av vad staten tar in i tobaksskatt.

Vi anser att mycket starka skäl talar för att samhällets ekonomiska satsningar för att upplysa om tobakens skadeverkningar borde vara avsevärt högre både för att kraftfullare insatser skall kunna sättas in och för att i högre grad uppmuntra alla dem som på ideell basis deltar i upplysnings- och opinionsarbetet. Anslaget måste få en sådan omfattning och fördelas så att de organisationer som verkar för begränsning av tobaksbruket kan fullgöra sina synnerligen viktiga uppgifter.

Det bör ges regeringen till känna att detta bör beaktas i kommande budgetarbete.

Åtgärdsprogram

I Sverige bör vi i tobaksfrågan, liksom inom många andra samhällsområden, vara uppmärksamma på vad som sker i andra länder för att se om vi bör vidta motsvarande åtgärder. Inom EG har exempelvis i princip antagits ett program med fjorton långtgående förslag till åtgärder mot tobaksbruket, t.ex. gemensam prissättning, borttagande av tobaken från prisindex, användande av priset som ett instrument för att minska konsumtionen, och förbud mot taxfree-försäljning av tobak inom EG.

Vårt land bör mycket noga följa utvecklingen inom EG inom detta område och överväga om motsvarande åtgärder kan bedömas lämpliga och verkningfulla i vårt land. Vi i Sverige bör som ett socialt föregångsland handla

så att vi ligger långt framme i en europeisk och internationell jämförelse även när det gäller åtgärder mot tobaksbruket.

Med denna motion vill vi på nytt framhålla nödvändigheten av konsekventa åtgärder från samhällets sida för att begränsa tobaksbruket och behovet av att ett samlat åtgärdsprogram utarbetas.

Utöver redan nämnda behov av anslagshöjning, överväganden i anledning av utvecklingen inom EG och det annonsförbud som vi hoppas kommer som ett resultat av bl.a. våra motioner, vill vi ange exempel på några andra frågor som bör prövas och övervägas både vad gäller förutsättningar för ett genomförande och förväntade effekter, nämligen

- ökade rökfria utrymmen på arbetsplatser och motsvarande samt i offentliga utrymmen,
- mer omfattande och verkningsfull upplysning i skolan och i övrigt till ungdomarna om tobakens skadeverkningar,
- större samhällsstöd till organisationer som arbetar för minskning av tobaksbruket såsom exempelvis NTS och VISIR,
- överväga om begränsningar bör införas gällande antal försäljningsställen för tobaksvaror,
- utformning av varningstexter på förpackningarna med hänsyn till tobaksbrukets betydande risker,
- anpassning av Tobaksbolagets policy till samhällets strävanden att begränsa tobaksbruket.

Sammanfattningsvis vill vi erinra om att antalet tobaksrelaterade sjukdoms- och dödsfall är mycket stort och att tobaksbruket därigenom och även i övrigt leder till stora samhällskostnader och stort produktionsbortfall. Samtidigt är samhällets stöd för åtgärder för att begränsa tobaksbruket synnerligen litet och behöver ökas. Restriktioner m.m. som skall verka begränsande på tobaksbruket behöver ses över, varvid även erfarenheter från andra länder bör tas med i beslutsunderlaget.

Eftersom den av regeringen 1988 tillsatta utredningen (dir. 1988:23) förefaller att ha alltför begränsade direktiv, anser vi det vara erforderligt att riksdagen gör ett uttalande i tobaksfrågan.

Prisinstrumentet

Ett medel – vid sidan av upplysning och restriktioner – för att nedbringa tobaksbruket är att överväga vilka skattehöjningar på tobak som behöver genomföras för att få önskvärda begränsningar av tobakskonsumtionen.

Vi vill här inte precisera vilka skattehöjningar som kan behöva genomföras och när så bör ske. Vi vill i stället att riksdagen skall fastslå principen att priset på tobak, genom återkommande skattehöjningar, bör stiga med några procent mer än den allmänna prisnivån. Endast genom en sådan prisutveckling kan prisinstrumentet bli ett medel för att minska tobaksbruket.

Det bör ankomma på regeringen att mot bakgrund av strävandena att begränsa tobaksbruket överväga och föreslå erforderliga successiva höjningar av beskattningen av tobaksvaror, för att tobakspriserna skall stiga mer än konsumentprisindex, vilket riksdagen bör ge regeringen till känna.

Vad gäller konsumentprisindex vill vi påpeka det olämpliga i att detta på-

verkas av höjd tobaksskatt, som därmed får till följd att en rad kompensationer utgår eller krävs, om samhället av folkhälsoskäl ökar beskattningen av tobak. Vi anser därför att riksdagen bör uttala sig för att ett konsumentprisindex rensat från tobakspriserna skall räknas fram och att regeringen bör verka för att detta index får så omfattande tillämpning som möjligt och respekteras av bl.a. arbetsmarknadens parter.

I en annan centermotion har framförts krav om att motsvarande skall gälla alkoholpriserna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medel för upplysning syftande till en begränsning av tobaksbruket och tobakens skadeverkningar.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärdsprogram för att begränsa tobaksbruket.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utnyttjande av prisinstrument för begränsning av tobaksbruket.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett konsumentprisindex rensat från tobakspriserna.²]

Stockholm den 23 januari 1990

Martin Olsson (c)

Kersti Johansson (c)

¹ 1989/90:Sk682

² 1989/90:Fi418